

ЛІЗИНГ ЯК ФОРМА ЗОВНІШНЬОГО ІНВЕСТУВАННЯ ДЛЯ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ

© 2014 КЛЮЧНИКОВА М. В.

УДК 330.142.211

Ключнікова М. В. Лізинг як форма зовнішнього інвестування для оновлення основних засобів підприємств комунальної теплоенергетики

Ступінь зносу основних засобів комунальної теплоенергетики, іммобілізація амортизаційних відрахувань на підприємствах теплокомуненерго (ТКЕ), розвиток конкуренції на даному ринку природних монополій актуалізують питання залучення зовнішнього інвестування, серед джерел якого основними є грошовий і товарний кредити. Якщо грошова форма кредитування є більш вивченою й активніше застосовується, то використання лізингу як форми товарного кредиту для оновлення основних засобів підприємств комунальної теплоенергетики є вивченим недостатньо. Використання лізингу має ряд характерних переваг у порівнянні з кредитом. При значному обсязі ринку теплослуг і відносно стабільному попиту на них підгалузь має низку суттєвих бар'єрів для залучення зовнішніх інвестицій і лізингу зокрема. Дослідження даного питання дали змогу виділити дві основні групи бар'єрів: ендогенні та екзогенні. Подальше дослідження даної проблеми передбачає аналіз можливостей мінімізації деструктивної дії вищезазначених бар'єрів на всіх рівнях для підвищення інвестиційної привабливості галузі та конкретного підприємства, активізації оновлення основних засобів для оздоровлення комунальної теплоенергетики зокрема шляхом більш активного впровадження енергозберігаючого обладнання.

Ключові слова: лізинг, комунальна теплоенергетика, основні засоби.

Рис.: 1. **Бібл.:** 12.

Ключнікова Марина Володимирівна – аспірантка, кафедра економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: marina@kluchnikovs.net

УДК 330.142.211

UDC 330.142.211

Ключнікова М. В. Лізинг як форма зовнішнього інвестування для оновлення основних засобів підприємств комунальної теплоенергетики

Степень изношенности основных средств коммунальной теплоэнергетики, иммобилизация амортизационных отчислений на предприятиях коммунальной теплоэнергетики (ТКЭ), развитие конкуренции на данном рынке естественных монополий актуализируют изучение вопроса привлечения внешнего инвестирования, среди источников которого основными являются денежный и товарный кредит. Если денежная форма кредитования изучена достаточно и применяется активно, то использование лизинга, как формы товарного кредита, для обновления основных средств предприятий ТКЭ изучено недостаточно. Использование лизинга имеет ряд характерных преимуществ по сравнению с кредитом. При существенном объеме рынка теплослуг и сравнительно стабильном спросе на них данная сфера обладает рядом существенных барьеров для привлечения внешнего инвестирования и лизинга в частности. Исследование данного вопроса дает возможность выделить две основные группы барьеров: эндогенные и экзогенные. Дальнейшее исследование вопроса предполагает анализ возможностей минимизации деструктивного действия вышеуказанных барьеров на всех уровнях для повышения инвестиционной привлекательности отрасли и конкретного предприятия, активизации обновления основных средств для оздоровления коммунальной теплоэнергетики, в частности, посредством более активного внедрения энергосберегающего оборудования.

Ключевые слова: лизинг, коммунальная теплоэнергетика, основные средства.

Рис.: 1. **Библ.:** 12.

Ключнікова Марина Владимировна – аспірантка, кафедра економіки і підприємництва, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: marina@kluchnikovs.net

Kliuchnikova Maryna V. Leasing as a form of Foreign Investment to Upgrade the Fixed Assets of Enterprises of Municipal Heat-and-power Engineering System

The degree of wear of fixed assets of municipal heat-and-power engineering system, immobilization of depreciation on municipal heating enterprises (MHE), the development of competition in the market of natural monopolies essential to study the issue of attracting foreign investment, the sources of which are the main cash and trade credit. If the monetary form of lending is studied quite well and actively used, the use of leasing as a form of commodity loan for renovation of fixed assets of MHE enterprises has been insufficiently studied. Using lease has a number of advantages compared with the credit. A substantial amount of market of heating services and relatively stable demand for them this sphere has significant barriers to attracting foreign investment and leasing in particular. Investigation of this issue makes it possible to distinguish two main groups of barriers: endogenous and exogenous. Further research of the matter involves an analysis of opportunities to minimize the destructive action of the above barriers at all levels to increase the investment attractiveness of the industry and specific enterprise, activation of renewal of fixed assets for the recovery of municipal heat-and-power system, in particular through enhanced implementation of energy saving equipment.

Key words: leasing, municipal heat-and-power system, fixed asset.

Pic.: 1. **Bibl.:** 12.

Kliuchnikova Maryna V. – Postgraduate Student, Department of Economics and Business, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: marina@kluchnikovs.net

Важливим питанням у вирішенні проблеми забезпечення стійкості функціонування і розвитку підприємства комунальної теплоенергетики є відтворення основних фондів, яке відрізняється високим рівнем інерційності, потребує довгострокових інвестицій і повинно відбуватися в умовах загального пришвидшення морального зносу обладнання. Управлінські рішення стосовно залучення інвестиційних ресурсів для фінансування даного

процесу повинні базуватися не лише на попередніх практиках, а й на ретельному вивченні альтернативних фінансових інструментів, зокрема лізингу, для розширення інструментарію щодо прийняття економічних рішень відносно проведення енергозберігаючої реконструкції і модернізації основних фондів комунальної теплоенергетики.

Активне втручання держави в господарську діяльність підприємств-виробників теплової енергії, превалюю-

вання комунальної форми власності, обмежена свобода вибору постачальника паливно-енергетичних ресурсів, жорстке регулювання ціноутворення вказує на нерозвиненість ринкових відносин у сфері централізованого теплопостачання. Підгалузь централізованого теплопостачання характеризується типовими ознаками природних монополій: складність входження на галузевий ринок, висока капіталомісткість виробництва, нееластичність попиту, мережева структура ринку тощо. При цьому очевидним є розвиток конкуренції на ринку теплопослуг, що загострює питання зниження ціни і підвищення якості послуг, зокрема за рахунок впровадження заходів, спрямованих на зниження споживання газу, частка якого є найбільшою в структурі тарифу для всіх груп споживачів.

Проблеми функціонування, перспективи розвитку та питання залучення інвестицій у сферу вітчизняної комунальної теплоенергетики є предметом досліджень таких вчених, як В. О. Дерій, І. А. Чистякова, М. В. Фігурка, Я. Семиколонова.

Енергозберігаючі заходи, що зокрема включають переоснащення підприємств комунальної теплоенергетики (ТКЕ) з метою використання більш сучасного обладнання, передбачають залучення значного обсягу інвестиційних ресурсів. Серед зовнішніх форм запозичень маловивченим залишається використання лізингу як форми товарного кредиту, що є потенційно ефективним шляхом залучення приватного капіталу у сферу комунальної теплоенергетики. Таким чином, автор ставить за мету проаналізувати стан і тенденції розвитку комунальної теплоенергетики з виокремленням основних факторів, закономірностей і проблем розвитку підгалузі в сучасних умовах, обґрунтувати роль лізингу у підвищенні інвестиційної активності з метою оновлення основних засобів (ОЗ), виокремити специфічні бар'єри недостатнього використання лізингу для оновлення ОЗ підприємствами ТКЕ.

Відповідно до діючого класифікатора галузей економіки України до складу житлово-комунального господарства (ЖКГ) входять 14 підгалузей. Теплозабезпечення відноситься до підгалузей вітчизняного житлово-комунального господарства, які відповідають за благоустрій і входять до складу комунального господарства. Якщо такі складові житлово-комунального господарства як житлове господарство та невіробничі види побутового обслуговування населення здебільшого відносяться до потенційно вільного ринку зі значним рівнем конкуренції, то комунальне господарство (і благоустрій зокрема) є здебільшого регульованим та монополізованим ринком. Так транспортування теплової енергії регулює закон про «Природні монополії» як сферу природних монополій, а теплогенерація регулюється тим самим законом як суміжний ринок [1].

Згідно із Законом України (ЗУ) «Про теплопостачання» [2] особливості теплоенергетичної підгалузі ЖКГ України визначаються зокрема «існуванням різних технологій виробництва теплової енергії, у тому числі технологій комбінованого виробництва електричної і теплової енергії та з використанням нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії». Державне регулювання виробництва і постачання теплової енергії залежно від технології виробництва теплової енергії здійснюють Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг (НКРКП) і Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ). Обидві комісії

провадять ліцензування, встановлення тарифів, затвердження інвестиційних програм, контроль за діяльністю виробника і постачальника теплової енергії тощо, проте у кожній своє чітко окреслене коло ліцензіатів, яке залежить від технології виробництва теплової енергії. Так, поряд з іншими суб'єктами господарювання НКРКП здійснює державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання, що здійснюють господарську діяльність з виробництва теплової енергії з відпуском теплової енергії споживачам в обсязі, що перевищує 20 тисяч Гкал на рік. Саме серед них було обрано підприємства для дослідження.

Кожна ланка теплозабезпечення: виробництво, транспортування, постачання і споживання теплової енергії має свої особливості функціонування, перспективи енергозбереження, свій стан основних засобів і шляхи їх модернізації, свої особливості залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Підгалузь централізованого теплопостачання характеризується типовими ознаками природних монополій: складність входження на галузевий ринок, висока капіталомісткість виробництва, нееластичність попиту, мережева структура ринку тощо. При цьому очевидним є розвиток конкуренції на ринку тепло послуг. Часткове заміщення централізованого теплопостачання автономним дає підставу стверджувати, що здебільшого регульований ринок набуває ознак монополізованого ринку. «Кожен населений пункт розробляє схему теплопостачання і обирає ступінь централізації теплопостачання з урахуванням щільності населення, обсягів промислового виробництва на них, геодезичних особливостей місцевостей, динаміки попиту та сукупності витрат, необхідних для доведення існуючих комунальних об'єктів до належного технічного стану» [3]. Так на сьогодні близько 55% населення України користується послугами централізованого, близько 25% послугами автономного теплопостачання і близько 15% забезпечено гарячим водопостачанням [4]. При цьому деякі дослідники, зокрема М. В. Фігурка [5], вважають недоцільним наводити кількісні дані з цього приводу, мотивуючи це тим, що розрахунок частки централізованих систем теплопостачання в Україні унеможливлений відсутністю обліку обсягів виробництва тепла системами автономного опалення. Загалом за даними НКРКП середня оснащеність засобами обліку фактичного відпуску теплової енергії підприємствами комунальної теплоенергетики станом на липень 2013 р. складала 89%, а середня оснащеність житлового фонду приладами обліку та регулювання теплової енергії складала всього 32,5% [9].

Для приватного капіталу одним із базових питань, на яке потрібно мати відповідь в ситуації, що склалася, – перспективи співіснування автономного і централізованого теплопостачання. Так цілі міста переходять на автономне опалення, зокрема на Закарпатті.

Відзначають такі основні переваги автономного опалення, зокрема для дахових котелень: зменшення споживання газу на 30 – 35% у порівнянні з централізованими, більш стабільне тепло, зменшення комунальних платежів на 30 – 35% (за умови збереження різниці цін на газ для роздрібних і оптових споживачів) [6].

«Схеми централізованого теплопостачання мають значні переваги: окремі споживачі отримують дешеві за собівартістю послуги, якщо теплоенергетичне підприємство працює з використанням ефекту масштабу; держава отримувє вигоди від скорочення використання енергоре-

сурсів серед споживачів та загальну суспільну економію. Враховуючи, що опалювальний період в Україні триває 6-7 місяців, використання централізованих схем теплопостачання має макроекономічний зміст» [5].

Крім того дослідники виділяють такі ключові переваги централізованого теплопостачання, як:

- ✦ виведення вибухонебезпечного технологічного обладнання з житлових будинків;
- ✦ локалізація шкідливих викидів на великих джерелах цих викидів, де з ними можна ефективно боротися;
- ✦ можливість роботи на різних видах палива, включаючи місцеве паливо, сміття, а також відновлювані енергоресурси;
- ✦ можливість використання скидної теплової енергії промисловості та електростанцій;
- ✦ можливість та економічна доцільність сумісного виробництва теплової та електричної енергії;
- ✦ ККД великих джерел більше, ніж малих котлів [6].

«Стан комунальної теплоенергетики характеризує те, що модернізації потребує більшість устаткування й обладнання об'єктів системи теплопостачання. За даними Мінрегіонбуду, основне та допоміжне обладнання котелень практично вичерпало всі допустимі терміни експлуатації (у 57% котелень термін експлуатації перевищує понад 20 років), діючі котли мають низький ККД (60 ÷ 80%), застарілу автоматику, що призводить до підвищених втрат палива (на 20% вищих ніж середньосвітовий рівень). Близько 40% центральних теплових пунктів і близько 14% теплових мереж знаходяться у зношеному та аварійному стані, що є причиною наднормативних втрат теплової енергії (втрати у магістральних і розподільчих мережах разом складають 30% від відпущеної теплової енергії). У житловому фонді теплостійкість будівель у 2 – 4 рази гірша ніж у країнах з близькими до українських кліматичними умовами» [7, 8].

При цьому у 2012 р. загальний обсяг ринку комунальних послуг становив близько 45 млрд грн. З них на ринок тепла припадає майже 30 млрд грн, а на водопостачання і водовідведення близько 15 млрд грн. Діючі на сьогодні тарифи не покривають собівартості послуг. У теплопостачанні покриття становить близько 70%. За статистикою тарифи не змінювалися з 2008 – 2009 рр при тому, що середня заробітна плата за цей період зросла на 71%, промислові товари (за частини, реагенти, паливо) подорожчали більш як на 60%, ціна електроенергії для підприємств і промисловості підвищилася на 94%. Наведені дані свідчать про невідповідність діючих тарифів на тепло-, водопостачання й водовідведення економічно обґрунтованим.

На даний час в Україні діє система розрахунку тарифу під умовною назвою «витрати плюс», тобто витрати собівартості плюс прибуток. Оскільки тарифи не покривають собівартість, коштів на реалізацію інвестиційних програм не вистачає. Якщо інвестиційна складова передбачена, то вона мінімальна і частіше за все дорівнюється амортизаційним відрахуванням [9].

Відомо, що найбільш вірогідними за ступенем доступності джерелами для оновлення ОЗ підприємств України виступають: серед внутрішніх – амортизаційні відрахування та прибуток підприємства, серед зовнішніх – кредити вітчизняних комерційних банків і фінансові послуги лізингових компаній [10].

Питання економічного стимулювання відтворення

ОЗ в амортизаційній політиці житлово-комунальних підприємств дослідила І. А. Чистякова [11]. Так, автор у своїй роботі зазначає, що «особливістю функціонування діючого механізму амортизації в господарській діяльності підприємств житлово-комунального господарства за останні роки була безпрецедентна імобілізація амортизаційних відрахувань. Головною причиною цього були інфляція і фінансова криза наприкінці 90-х років минулого століття. У результаті технічний стан основних фондів житлово-комунального господарства прийшов до повного занепаду».

Так, Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» не передбачає будь-які обмеження нецільового напрямку використання амортизаційних засобів. У результаті вони можуть використатися підприємствами не тільки відповідно до функціонального призначення, але і як оборотні кошти (зокрема, на заробітну плату й інші платежі), що й відбувається на практиці [11].

Ступінь зносу основних засобів комунальної теплоенергетики (у середньому 70% за даними Мінрегіону), масштабна імобілізація амортизаційних відрахувань на підприємствах ТКЕ, розвиток конкуренції на ринку теплослуг актуалізують вивчення питання залучення зовнішніх джерел інвестування, серед яких основними є грошовий і товарний кредити. Якщо грошова форма кредитування є більш вивченою і вживаною, то використання лізингу, як форми товарного кредиту, для оновлення ОЗ підприємств комунальної теплоенергетики є вивченим недостатньо. При цьому є особливі переваги при використанні саме лізингу:

- ✦ лізинг дозволяє профінансувати придбання необхідних основних засобів, не обмежуючи можливості лізингоодержувача в банківському кредитуванні;
- ✦ можливість отримати транспорт (техніку, обладнання) в користування без значного відволікання грошових коштів з обороту;
- ✦ одночасне вирішення питання фінансування і придбання обладнання;
- ✦ лізингова компанія займається пошуком, резервуванням, контролем якості, термінів постачання транспорту (техніки, обладнання), встановленням обладнання, страхуванням предмету лізингу, наданням інших послуг, пов'язаних з предметом лізингу;
- ✦ податкові переваги: наслідком договору фінансового лізингу є отримання податкового кредиту на всю суму ПДВ (за бухгалтерським обліком фінансовий лізинг прирівнюється до придбання активу);
- ✦ можливість скласти гнучкий графік лізингових платежів для погашення суми договору лізингу з урахуванням особливостей господарської діяльності компанії;
- ✦ оформлення договорів більш просте і швидке у порівнянні з банківським кредитуванням - у процесі укладення лізингового контракту вимоги, яким повинен відповідати позичальник, не такі суворі, які пред'являють банківські кредитні комісії;
- ✦ товарна форма кредитування у вигляді лізингу може підтверджувати цільове використання коштів;
- ✦ лізинг здебільшого не передбачає додаткового залогового забезпечення з боку лізингоодержувача, оскільки лізингодавець залишається власником предмета лізингу і має на нього всі права;
- ✦ на об'єкт лізингу не може бути накладено податковий арешт, обтяження третіх осіб;

- ✦ можливість застосувати механізм прискореної амортизації, що дозволяє лізингодержувачу істотно скоротити виплати з податку на прибуток у перші роки після придбання основних засобів [12].

Автором було проведено дослідження щодо причин недостатнього використання лізингу для оновлення основних засобів підприємствами комунальної теплоенергетики, які є ліцензіатами НКРКП. За результатами дослідження можна зробити висновок, що всі причини поділяються на ендогенні та екзогенні.

До ендогенних відносимо:

- ✦ менталітет (підприємства незацікавлені оновлювати ОЗ при методі формування тарифу «собівартість плюс», питання відсутності мотивації, звикли до зовнішніх ініціатив);
- ✦ недостатня обізнаність щодо можливостей лізингу.

До екзогенних:

- ✦ економічно необґрунтований тариф (питання державної політики);
- ✦ недостатня підтримка держави (так, зокрема, існує законодавчо закріплена компенсація лізингових платежів для агропромислового комплексу, але не для ТКЕ);
- ✦ недостатня бюджетна автономія (зокрема підприємства ТКЕ повинні відкривати спеціальні рахунки для 100% розрахунку з НАК «Нафтогаз» за спожитий газ за умови, що державні субсидії не завжди вчасно і в повному обсязі надходять на рахунки підприємств для компенсації різниці між тарифом і собівартістю виробленої теплової енергії);
- ✦ недосконалість механізму повернення інвестицій (за умови планової збитковості галузі та відсутності гарантій щодо вчасного і повного отримання субсидій, галузь є інвестиційно непривабливою, навіть за умови постійного попиту і значного обсягу ринку).

Було проведено опитання на 25 підприємствах ТКЕ, що є ліцензіатами НКРКП, щодо причин недостатнього розповсюдження лізингу для оновлення основних фондів на підприємствах комунальної теплоенергетики. Узгодженість думок експертів було перевірено шляхом розрахунку коефіцієнту конкордації Кендела.

На основі експертних оцінок було визначено вагомість факторів, що перешкоджають впровадженню лізингу (рис. 1).

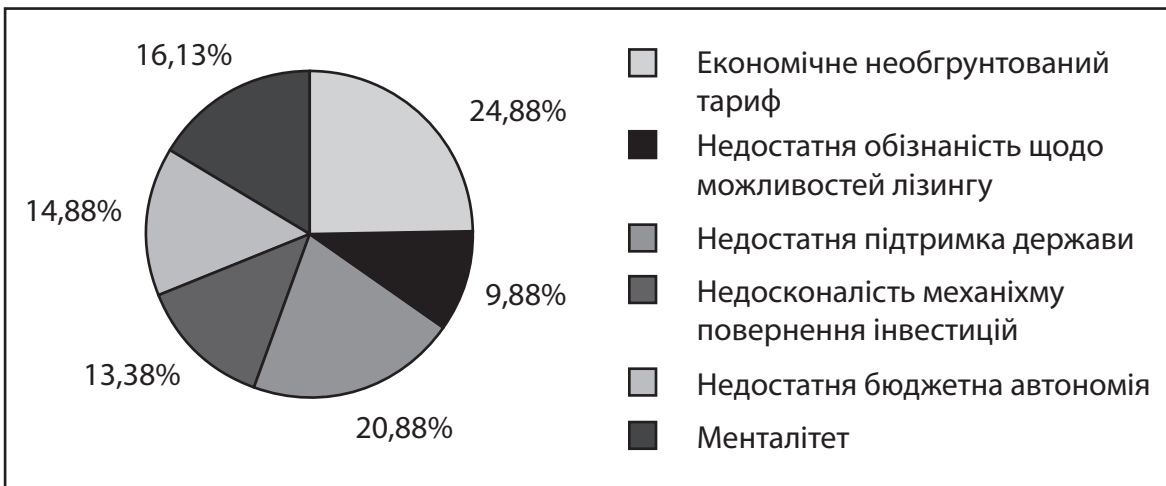

Рис. 1. Вагомість факторів, що перешкоджають впровадженню лізингу для оновлення ОЗ ТКЕ

Так, представники ТКЕ вважають, що найбільш суттєвими бар'єрами для використання лізингу для оновлення ОЗ на підприємствах ТКЕ є економічно необґрунтований тариф та недостатня підтримка держави.

ВИСНОВКИ

Ступінь зносу основних засобів комунальної теплоенергетики, іммобілізація амортизаційних відрахувань на підприємствах ТКЕ, розвиток конкуренції на даному ринку природних монополій актуалізують питання залучення зовнішнього інвестування, серед джерел якого основними є грошовий і товарний кредити. Якщо грошова форма кредитування є більш вивченою і активніше використовується, то використання лізингу як форми товарного кредиту для оновлення ОЗ підприємств комунальної теплоенергетики є вивченим недостатньо. Використання лізингу має ряд характерних переваг у порівнянні з кредитом. При значному обсязі ринку теплопослуг і стабільному попиті на них підгалузь має ряд суттєвих бар'єрів для залучення зовнішніх інвестицій і лізингу зокрема. Дослідження даного питання дають змогу виділити дві основних групи бар'єрів: ендогенні та екзогенні. До ендогенних відносяться менталітет і недостатня обізнаність щодо можливостей лізингу. До екзогенних: економічно необґрунтований тариф, недостатня підтримка держави, недостатня бюджетна автономія, недосконалість механізму повернення інвестицій. Експертне опитування представників ТКЕ, ліцензіатів НКРКП, показало, що найбільш вагомими серед вищезазначених бар'єрів є економічно необґрунтований тариф та недостатня підтримка держави. Подальше дослідження даної проблеми, на думку автора, повинно передбачати аналіз можливостей мінімізації деструктивної дії вищезазначених бар'єрів на державному, галузевому рівнях і на рівні конкретного підприємства ТКЕ для підвищення інвестиційної привабливості галузі і конкретного підприємства, активізації оновлення ОЗ для оздоровлення комунальної теплоенергетики, зокрема, шляхом більш активного впровадження енергозберігаючого обладнання з використанням можливостей лізингу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про природні монополії» редакція від 02.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>

2. Закон України «Про теплопостачання» редакція від 02.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>

3. **Фігурка М. В.** Державне регулювання організаційних змін в теплоенергетиці житлово-комунального господарства України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / М. В. Фігурка / Терноп. нац. екон. ун-т. – Т., 2010. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

4. Концепція Державної цільової програми модернізації та розвитку систем теплозабезпечення України на 2012 – 2022 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://esco-ecosys.narod.ru/2012_3/art59.pdf

5. **Фігурка М.** Розвиток конкурентних відносин у теплоенергетиці ЖКГ України / М. Фігурка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=65690>

6. **Дерій В.** Інвестиційна привабливість проектів реконструкції систем теплозабезпечення міст / В. Дерій // Офіційний сайт Міжгалузевої асоціації «Укртеплокомуненерго» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mautke.com.ua/?page_id=359

7. **Семиколенова Я.** Модернізація системи централізованого теплопостачання в Україні: облік тепла та впровадження платежів на основі його фактичного споживання / Я. Семиколенова // Sustainable Development Department Europe and Central Asia Region [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/UKRAINEINUKRAINIANNEXTN/Resources/455680-1332179461564/UkraineDHreportUKR.pdf>

8. Проблеми створення оптимальних систем теплозабезпечення міст України // Офіційний сайт Інституту стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1215/#_ftn10

9. **Саратов В.** Наш пріоритет – виведення тарифів на економічно обґрунтований рівень / В. Саратов // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nkp.gov.ua/ukr/nportal/view/884>

10. **Вишнякова І. В.** Економічна ефективність лізингових угод на промислових підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / І. В. Вишнякова ; Нац. металург. акад. України. – Д., 2004. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

11. **Чистякова І. А.** Економічне стимулювання відтворення основних засобів в амортизаційній політиці житлово-комунальних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / І. А. Чистякова ; Харк. нац. акад. міс. гос-ва. – Х., 2010. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

12. Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uul.com.ua/leasing/>

REFERENCES

Chystiakova, I. A. "Ekonomichne stymuliuvannya vidtvorennia osnovnykh zasobiv v amortyzatsiinii politytsi zhytlovo-komunalnykh pidpriemstv" [Economic incentives reproduction of fixed assets depreciation policy for housing and utilities]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

Derii, V. "Investytsiina pryvablyvist proektiv rekonstruktsii system teplozabezpechennia mist" [Investment attractiveness of the redevelopment projects of heating systems of cities]. Ofitsiyniy sait Mizhhaluzevoi asotsiatsii «Ukrteplokomunenerho». http://mautke.com.ua/?page_id=359

Fihurka, M. V. "Derzhavne rehuliuвання orhanizatsiinykh zmin v teploenerhetytsi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy" [State regulation of organizational change in power Housing and Communal Services of Ukraine]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

[State regulation of organizational change in power Housing and Communal Services of Ukraine]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

Fihurka, M. "Rozvytok konkurentnykh vidnosyn u teploenerhetytsi ZhKH Ukrainy" [Promote competition in the power system utilities Ukraine]. <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=65690>

"Kontseptsiia Derzhavnoi tsilyovoi prohramy modernizatsii ta rozvytku system teplozabezpechennia Ukrainy na 2012 – 2022 roky" [Conception of the modernization and development of heating systems Ukraine in 2012 – 2022 years]. http://esco-ecosys.narod.ru/2012_3/art59.pdf

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>

Ofitsiyniy sait Asotsiatsii «Ukrainske ob'iednannia lizynhodavtsiv». <http://www.uul.com.ua/leasing>

"Problemy stvorennia optymalnykh system teplozabezpechennia mist Ukrainy" [Problems of optimal heating systems of cities in Ukraine]. Ofitsiyniy sait Instytutu stratehichnykh doslidzhen pry Prezydentovi Ukrainy. http://www.niss.gov.ua/articles/1215/#_ftn10

Semykoliienova, Ya. "Modernizatsiia systemy tsentralizovanoho teplopstachannia v Ukraini: oblik tepla ta vprovadzhennia platezhiv na osnovi ioho faktychnoho spozhyvannia" [Modernization of the district heating system in Ukraine: Heat Metering and Billing implementation based on its actual consumption]. <http://siteresources.worldbank.org/UKRAINEINUKRAINIANNEXTN/Resources/455680-1332179461564/UkraineDHreportUKR.pdf>

Saratov, V. "Nash priorytet – vyvedennia taryfiv na ekonomichno obgruntovanyi riven" [Our priority - elimination of tariffs for cost recovery]. Ofitsiyniy sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi komunalnykh posluh. <http://nkp.gov.ua/ukr/nportal/view/884>

Vyshniakova, I. V. "Ekonomichna efektyvnist lizynhovyykh uhod na promyslovykh pidpriemstvakh" [Cost-effectiveness of leasing transactions in the industry]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

Науковий керівник – Красношарпа В. В.,
кандидат технічних наук, доцент кафедри економіки та підприємництва (факультет менеджменту і маркетингу)
Національного технічного університету України «КПІ»